

ΔΙΟΝΥΣΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ, Ι

(1896 - 1918)

Ἐπιμέλεια καὶ ἀνάγνωσις

Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ

XDL 0901

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ, I (1896-1918)

Πλευρά Α: 1905-1915

- α) 'Η Πόλις - 'Η Σατραπεία - 'Απολείπειν ο θεός
'Αντώνιον - 'Ο Θεόδοτος - 'Ιθάκη - 'Όσο Μπορείς -
Τρωες.
- β) 'Η Δυναστεύσκια του Σελευκίδου - 'Οροφέρνης -
'Αλεξανδρινοί Βασιλείς.
- γ) Πολύ Σπανίως - Του Μαγαζιού - Θάλασσα του
Πρωιού.
- δ) Μιά Νύχτα - 'Επέστρεφε - Μακρυνά - 'Ομνεί.

Πλευρά Β: 1916-1918

- α) 'Απ' τες 'Εννιά - Νόησις - Καισαρίων.
- β) 'Η Διορία του Νέρωνος - 'Ενας Θεός των - 'Ιγνα-
τίου Τάφος - Για τον 'Αμμώνη - Αιμιλιανός Μονάη.
- γ) 'Όταν Διεισέρχονται - Κάτω απ' το Σπίτι - Το
Διπλανό Τραπέζι - Θυμήσου, Σώμα...

1896-1904

Φωνές - 'Επιθυμίες - Τείχη - Περισμένοντα; τούς
Βαρβάρους - 'Απιστία.

'Επιμέλεια και ἀνάγνωση: Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ

Ἡ καθημερινή, και ἤδη θρυλική γοητευτικὴ φωνὴ τοῦ Κωνσταντίνου Καβάφη χάθηκε γιὰ πάντα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1932 — ἐννιά μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν μοιραία ἐβδομηκοστὴ ἐπέτειο τῶν γενεθλίων του — πρὶν κανεὶς σκεφτεῖ νὰ τὴν ἀποτυπώσει σὲ δίσκο. Ὅσοι εἶχαν τὸ προνόμιον νὰ τὴν ἀκούσουν — και εἶναι ὀλοένα λιγότεροι και, ἀπὸ τὴν ἴδια διάβρωσι τοῦ χρόνου, λιγότερο ἀξιόπιστοι — μπορεῖ νὰ τὴν μιμοῦνται ἀκόμα, ἀλλὰ ἀκριβῶς γι' αὐτό, ἐπειδὴ γαντζώνονται ἀπὸ τὰ ἐφήμερα χαρακτηριστικὰ τῆς, ποτὲ δὲν μποροῦν νὰ μᾶς τὴν ξαναζωντανέψουν: «Ἡ προσωπικότης τοῦ καλλιτέχνη δὲν εἶναι καμωμένη ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τῶν σπασμοδικῶν του ἔξεων».

Ἡ ἄφθαρτη, ὅμως, φωνὴ τοῦ Καβάφη ἐξακολουθεῖ νὰ ἀντηχεῖ στὰ ποιήματά του — αὐτὴ στὴν σκέψι τὴν ἀκούει τὸ μυαλό — και μάλιστα ὅλο και πὺρ ξεκάθαρη και ἀπαρομοιάστη, ὅσο περισσότερο τὸ ἔργο του ὀριμαίνει και στὴν δική του συνείδησι και στὴν δική μας. Ἀς προσέξουμε τὴν μαρτυρία ἐνὸς ξενόγλωσσου ὁμότεχου και ὀφειλέτη του, τοῦ W. H. Auden: «Τί εἶναι, λοιπόν, ἐκεῖνο πού, στὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη, ἐπιχειρεῖ τῆς μετάφρασις και συναρπάζει; Κάτι πού δὲν μπορῶ νὰ τὸ χαρακτηρίσω ἄλλοιῶς — και πάλι ἀνεπαρκέστατα — παρά: ἕνας τόνος φωνῆς, μιὰ προσωπικὴ ὁμιλία».

Τούτο τὸν ἀκατάλυτο τόνο φωνῆς και τούτη τὴν ἀμίμητη προσωπικὴ ὁμιλία ὀφείλει νὰ συλλάβει κάθε ἀνάγνωση (ὀπτικὴ εἴτε και προφορικὴ) τοῦ καβαφικοῦ κειμένου — πού εἶναι και αὐτὴ, με τὸν τρόπο τῆς, ἕνα εἶδος μετάφρασις, ἀπαραίτητης γιὰ τὴν ἐκάστοτε πραγμάτωσι, τῆς ἀντικειμενικῆς, γραπτῆς του μορφῆς. Τὸ ποιητικὸ κείμενο, με τὴν προφορικὴ του καταγωγὴ και τὴν ἰδιάζουσα ρυθμική του ὕψι, κατὰ κανόνα δὲν ἀρκεῖται στὴν ὀπτικὴ ἀνάγνωση, και ἀποζητᾷ τὴν φωνὴ (ἐσωτερικὴ εἴτε ἐξωτερικὴ). Βέβαια, ὑπάρχουν ποιήματα πού ὁ ρυθμὸς τους εἶναι περισσότερο ὀπτικὸς παρά ἀκουστικὸς, και συνεπῶς δὲν χρειάζονται — κάποτε μάλιστα δὲν ἐπιδέχονται — ἐκφώνησι. Ἀλλὰ μόνον αὐτὴ μπορεῖ νὰ συγκεκριμενοποιήσει τὰ χηχτικὰ στοιχεῖα τῆς ρυθμικῆς ὕψις, και νὰ ἀποδώσει στὸ κείμενο κάτι ἀπὸ τὴν ἀνάσα τοῦ δημιουργοῦ του.

Ἀπὸ τὰ 154 ποιήματα τοῦ Καβάφη, μονάχα ἕνα — τὸ ἀνεπανάληπτο «Ἐν τῷ Μηνί Ἀθύρ», πού εἶναι μιὰ ὀριακὴ σύνθεσι ὀπτικῶν και ἀκουστικῶν στοιχείων — δὲν ἐπιδέχεται διόλου προφορικὴ «μετάφρασι» — τὰ περισσότερα ἄπλως δὲν ἐπιδέχονται ἀπαγγελία ὅπως συνήθως τὴν ἐννοοῦμε: δηλαδὴ ἀπευθυνόμενη ἄμεσα πρὸς ἕνα δῆμοσι, ὁμαδικὸ ἀκροατήριον, ἄσχετα ἂν εἶναι μεγάλο ἢ μικρό. Ἐτσι, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀποψη, ἡ ἀνάγνωσι τους σὲ δίσκο — δηλαδὴ ἀπευθυνόμενη ἔμμεσα πρὸς ἀναρίθμητους μὲν ἀλλὰ μεμονωμένους και οἰκτιεὺς ἀκροατές, ἢ μᾶλλον «ῥακουστάς» — μού φαίνεται ἰδιαίτερα ταιριαστὴ.

Γιατί τὰ ποιήματα τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ εἶναι σχεδὸν ὅλα ρεμβασμοὶ και σχόλια ἐνὸς πολὺ σοφοῦ, πολὺ μοναχικοῦ ἀνθρώπου, με «πλήθος κουβέντες στοιβαγμένες μέσα του», πού ἐνὸ ἀπράγματα πολλὰ ἔξω νὰ κάμει εἶχε — και αὐτὸς μὲς στὴν βούλη, κι αὐτὸς στὴν ἀγορὰ — «ἀφέθηκε κ' ἐνέδωσεν» νὰ τὸν «κλεισούν ἀπὸ τὸν κόσμον ἔξω». Ἐγκλισιστος «στὸ μόνῃρες σπίτι» του, γράφει τὸ χρονικὸ τῆς ἐκπτώσεώς του — και τῆς βαθμιαίας ἀποδέσμευσής του ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ ἄμεσου χρόνου και χώρου, με τὴν βοήθεια τῆς «φαντασίας και τοῦ λόγου», πού τοῦ ἔδωσαν τὸ κλειδί τοῦ ἀπερίοριστου ἱστορικοῦ χώρου, ὅπου ὅλα εἶναι «τελειωμένα». Ἐτσι εἶναι ἐλεύθερος νὰ στήναι κάθε τόσο τὸ ἀπρὶ στὴν βοή τῆς ἀγαπημένης πολιτείας» εἴτε τῆς ἱστορίας, στὰ περασμένα και στὰ «προσερχόμενα».

Κάποτε μονολογεῖ φωναχτὰ, κάποτε ψιθυρίζει στὸν ἑαυτὸ του, κάποτε ὑποδέχεται ἕνα ἄλλο πρόσωπο ἢ γίνετα νεκρομάντης, κάποτε μιλάει γιὰ λογαριασμὸ πολλῶν: μιὰς ὀλόκληρης τάξης ἢ μιὰς ὀλόκληρης φυλῆς. Ἄλλοτε λέει τὸν ἰδιωτι-

Ο ΚΑΒΑΦΗΣ ΣΤΑ 1903

κό του καμῶ, ἄλλοτε τὸν πλατίνει στὸν «καμῶ τῆς Ρωμισσίνης», ἄλλοτε προσπαθεῖ νὰ τὸν διασκεδάσει — χωρὶς μικροψυχία — με τὰ παθήματα ἄλλων, ζυγίζοντας τὰ μαθήματα τῆς ζωῆς και τὴν πείρα τῶν βιβλίων, «πάντοτε τὴν ἀλήθειαν ὁμιλῶν, πλὴν χωρὶς μίσος γιὰ τοὺς ψευδομένους», ἀδιάκοπα γυρεύοντας τὸν πὺρ σωστὸ τόνο, τὴν ἀκριβέστερη λέξι.

Αὐτός, λοιπόν, εἶναι ὁ τόνος και αὐτὴ εἶναι ἡ ὁμιλία πού πρέπει νὰ ἀποδοθῶν στὴν προφορικὴ ἀνάγνωση τῶν καβαφικῶν ποιημάτων. Και εἶμαι πᾶς σὲ θέσι νὰ ξέρω πὺς δὲν μποροῦν νὰ κατορθωθῶν κατὰ βούλησι: στὸ σημεῖο αὐτό, τουλάχιστον, ὁ ἔμπειρος ἀπαγγέλης και ὁ ἀπροσωπὸς ἀναγνώστης βρίσκονται, περίπου, στὴν ἴδια μοίρα. Μονάχα ὁ ποιητὴς μπορεῖ νὰ διεκδικεῖ τὸ προνόμιον μι ἄς (ἢ και περισσότερων) ὑποδειγματικῆς ἀνάγνωσης — ἡ ὁποία ὀά ἔχει πάντως ἀσύγκριτο κύρος. Ἐξῶ ἀπὸ τούτην, ἡ ἐκλογὴ βρίσκετα ἀνάμεσα στὴν λαμπρὴ προσωπικὴ «ἐρμηνεία» τοῦ τάδε ἢ τοῦ δεῖνα ποιήματος, και στὴν ἐντατικὴ προσπάθειι ὑποταγῆς και προσέγγισης στὸν ἐνιαῖο, με πόσο ποικίλον ἐκεῖνο τόνο φωνῆς, ὁ ὁποῖος σημαδεύει τὸ σύνολο τοῦ ἔργου κάθε πραγματικὰ μερίζονα ποιητῆ.

Γ. Π. Σ.